

YAZILI HABER MEDYASINDA SUÇUN TEMSİLİ

Doç. Dr. Hakan Karakehya*

GİRİŞ

Suç, toplumsal düzeni ihlal eden ve tehlikeye düşüren en önemli hukuka aykırılıklardan bir tanesidir. Bu itibarla suç olgusunun sosyal hayat açısından arzettiği öneme binaen, suç kavramının içeriği, suçluluğun nedenleri, suçun engellenmesi için başvurulabilecek yollar, suçun zararlı sonuçlarını ortadan kaldırmada kullanılacak araçlar sosyal bilimlerin alanındaki önemli çalışma konuları haline gelmişlerdir.

Günümüzde sosyal alanda etkinliği giderek artan medya ise, bir görüşe göre artık demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra devleti şekillendiren dördüncü gücü oluşturmaktadır. Toplumsal alanda böyle önemli bir etkisi olan medyada suçun ne şekilde ele alındığı, suça ilişkin haberlerin nasıl verildiği, kısaca suçun temsilinin nasıl olduğu konusu birçok farklı açıdan ele alınabilir.¹ Örneğin feminist bakış açısıyla gerçekleştirilecek bir incelemede, medyada kadınların genelde ya suç mağduru ya da cinsel arzu nesnesi olarak yer almalarına yönelik araştırmalar yapılabilir. Bunun yanında yapılacak istatistiksel bir çalışmayla medyada yer alan suç faillerinin medyada yer almayan benzer olaylardaki faille oranla daha fazla ceza alıp almadıkları, dolayısıyla medyada suç temsilinin somut olay bakımından cezaya etki edip etmediği araştırılabilir. Suç temsiline ilişkin olarak çalışılabilecek bir başka konu da, özellikle sanık statüsündeki kimselere ilişkin yapılan haberlerle, bu kişilerin haklarında daha kesin hüküm olmaksızın, suçluymuş gibi gösterilmeleri olabilir. Bunun dışında salt televizyon dizileri üzerine yapılacak bir araştırma ile dizilerdeki suç temsilinin bireyleri suçluluğa özendiren özendirmediği incelenebilir.² Ya da var olan suçların abartılarak yansıtılması nedeniyle, iktidarın toplum üzerindeki baskısının artmasında medyanın rolü araştırılabilir. Konuları daha da genişletmek mümkündür. Dolayısıyla medyada suç temsili oldukça geniş bir çalışma alanıdır.³

* Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

¹ Yargıya ilişkin haberlerin yazılı basında temsiline ilişkin yetkin bir çalışma için bkz. Aslı Tunç, "Türkiye'de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu," in: **Adalet Gözet-Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme** (Derleyen: Seda Kalem) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s.117 vd.

² Medyanın suçluluğu tetikleyip tetiklemediği ve özellikle çocukları suça itip itmediği günümüz medya tartışmalarında önemli bir yer işgal etmektedir. Özellikle çocukların kendi başlarına fazlaca televizyon izlemeleri ve gördükleri şiddet sahnelerini taklit etme konusunda son derece eğilimli olmaları bu konudaki tedirginlikleri arttırmaktadır. İngiltere'de yapılan bir araştırma sonucunda ortalama 3-4 yaşlarındaki çocukların beş saat civarında televizyon izledikleri tespit edilmiştir. Bunların %50'sinin odasında da kendine ait ayrı bir televizyonları bulunmaktadır. Bu konuda bkz. Robert Reiner, *Media-Made Criminality: The Representation of Crime in the Mass Media*, " http://www.oup.com/uk/orc/bin/9780199205431/maguire_chap11.pdf, s.302

³ Medyada suçun analizi, değişik bakış açılarından farklı noktalara odaklanabilir. Örneğin feminist bakış açılı birisi için medyada kadınlara, güzellik kraliçesi veya suç mağ-

Biz bu çalışmamızda, alanın genişliği nedeniyle, diğer medya türlerini bir tarafa bırakıp, sadece yazılı haber medyası üzerinde çalışacak ve sadece bu alanda suç temsilinin ne şekilde gerçekleştirildiğini inceleyeceğiz. Kaldı ki, daha geniş boyutlu bir inceleme böyle bir çalışmanın değil; ancak bir monografin hacmine sığdırılabilecektir.

Bu bağlamda yazılı haber medyasında suçun ne şekilde temsil edildiğini incelemenin, medyada suçun temsiline ilişkin farkındalık oluşturmak bakımından, faydalı bir çalışma olacağı kanaatindeyiz. Medyada suçun nasıl temsil edildiğini bilmek, bize, hem bu tür haberler karşısında medyaya eleştirel bakabilmeyi hem de hayata bakışımız üzerinde medyadan etkilenmeden kontrol sahibi olabilmeyi sağlayacaktır. Bu gerekçelerle gerçekleştirmeye karar verdiğimiz çalışmamızda, bu konuda daha önceden yapılan çalışmalardan faydalanmak ve kendi düşüncelerimizi diyalektik olarak ortaya koymak temel çalışma yöntemimizi oluşturmaktadır.

1. HUKUKİ VE SOSYOLOJİK ANLAMDA SUÇ KAVRAMI

Devlet adı verilen siyasal yapının ortaya çıkış nedenlerinden ve dolayısıyla en temel fonksiyonlarından birisi, toplum içerisinde düzeni ve adaleti sağlamaktır. Bu nedenle devletler tarih boyunca, toplumsal düzeni sağlamak ve böylelikle halkın devlete olan güvenini devam ettirebilmek için kurallar oluşturmuşlar ve bu kuralla aykırı davranışları değişik yaptırımlara bağlamışlardır.⁴ Devletin ilk zamanlarında ve dolayısıyla hukukun eski dönemlerinde cezai fiili cezalandırmak, mağdura veya mağdurun bağlı olduğu gruba ait bir ödevken, günümüzde faili cezalandırma ödevi sadece devlete aittir. Nitekim cezalandırma tekelini de içinde barındıran şiddet tekelini, modern devletlerin en önemli özelliği ve egemenlik göstergesidir.⁵ Bu itibarla bir görüşe göre, suçtan zarar gören kimsenin bu haksızlığın failini bizzat cezalandırmasına izin verilmediğin-

duru olmaları dışında pek fazla yer verilmemesi nedeniyle, medyada suçun temsili de erkek merkezli olarak algılanabilir. Bir başkası ise suçun analizinde habercilerin, ceza adaleti sisteminin nasıl işlediğine dair bir bilgiye sahip olmaksızın haber yazmaları nedeniyle, medyada suçun temsiline ilişkin çıkan haberlerin hatalarına odaklanabilir. Chris McCormick, **Constructing Danger;The (Mis)Representation of Crime in the News**, Fernwood Publications, 2005, s.2

⁴ İnsan topluluklarında yöneten ve yönetilen farklılaşmasının gündeme gelmesiyle beraber, devlet olgusu da ortaya çıkmıştır. Giderek artan nüfus, beraberinde kargaşa ve düzensizliği de getirince, insanlar kendilerini güven altına alabilmek ve haklarını koruyabilmek açısından, devlet kurumuna ihtiyaç duymuşlardır. Anıl Çeçen, **İnsan Hakları**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1995, s.93;

Büyüyen tehlike ve tehditler karşısında bireysel savunmanın yetersizliğini gören insanlar, kolektif güvenlik sistemleri kurmaya başlamışlar ve bu amaçla bir araya gelerek ilk devlet örneklerini oluşturmuşlardır. İlerleyen süreçte bu yapılar giderek daha çok kurumsallaşmış ve kurulan düzen zaman içerisinde adaletle uyuşturulmaya başlanmıştır. Bu şekilde adaletten nasibini alan devlet doğa ve nitelik değiştirmiş bu arada da adaletin değişik görünüm ve anlayış şekilleri ortaya çıkmıştır. Yahya Kazım Zabunoğlu, **Kamu Hukukuna Giriş-Devlet**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1973, s.65 vd.

⁵ Weber, devlet tanımını yaparken şiddet tekelini elinde bulundurmaya belirleyici unsur olarak kullanmıştır. Bu bağlamda en kısa tanımla devlet; belli bir arazi içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğudur. Tanım ve şiddet tekelini hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Christopher Pierson, **Modern Devlet**, Çev. Dilek Hattatoğlu, Çivi Yazıları, İstanbul 2000, s.24 vd.

den, faili cezalandırmak devlete tanınmış bir hak değil; bilakis ona yüklenmiş bir ödevdir.⁶

İnceleme alanı en yalın haliyle, suç, ceza ve bunlara etki eden nedenlerden oluşan ceza hukuku, devletlerin hukuk sistemleri içerisindeki en önemli hukuk alanlarından birisini oluşturur. Çünkü suç, toplum düzenini en fazla tehdit eden hukuka aykırılıkların başında gelmektedir. Bu bağlamda günümüzde, özellikle Kıta Avrupa'sında, ceza davasının açılmasına ilişkin olarak *ceza davasının kamusalılığı ilkesi* geçerlidir. Bu ilkeye göre, kural olarak ceza davasını bir devlet organı olan savcı açar ve yargılama boyunca iddia makamını kamu adına o işgal eder.⁷ Dolayısıyla suçtan zarar gören bireylerin bu konuda bir talepleri olmasa bile, suç failleri re'sen yargılanır ve hak ettikleri ceza ile cezalandırılırlar. Nitekim baskın kabul gören anlayışa göre; suç, sadece suçtan doğrudan etkilenen kişilere zarar vermemekte, bilakis bununla birlikte kamusal düzeni de ihlal etmekte veya tehlikeye düşürmektedir. Bu bağlamda işlenen her suçta kamuya ait önemli bir menfaatin ihlali söz konusudur.

Suç sosyolojik olarak sapkınlik türlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda sapkınlığın genel bir tanımını yapacak olursak; toplumdaki çoğunluğun doğruluğunu kabul ettiği genel kurallara aykırı davranışlar sapkınlıktır ve bu davranışları gerçekleştiren bireyler de sapkınlardır. Bununla birlikte şu hususu da gözden kaçırmamak gerekir ki; belirli kurallara bağlı olarak yürüyen sosyal hayatta, hiç kimse bütün kuralları ihlal etmediği gibi, bütün kurallara da uymaz.⁸ Dolayısıyla herkesin içinde bir miktar sapkınlık vardır.

Hukuki anlamda ise suç, cezai yaptırıma bağlanmış hukuka aykırı fiilleri ifade eder. Dolayısıyla her hukuka aykırılık bir suç değildir; ancak her suç bir hukuka aykırılık teşkil eder. Örneğin bir hukuk kuralına uymama halinde yaptırım olarak tazminat veya cebri icra öngörülmüşse, söz konusu norm ceza normu değildir ve bu hukuk kuralına aykırı davranış da suç teşkil etmez. TCK'nın 45. maddesine göre; suç karşılığında öngörülen yaptırımlar hapis cezası ve adli para cezasıdır. Dolayısıyla bir hukuk kuralına uymamanın yaptırımını olarak adli para cezası veya hapis cezası yaptırım olarak öngörülmüşse, bu norma aykırı davranış suç teşkil edecektir.

2. MEDYA KAVRAMI VE MEDYANIN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1. Genel Olarak Medya ve Yazılı Haber Medyası

Medya kelimesi, İngilizcede araç, orta, ortam, medyum anlamına gelen "medium" kelimesinin çoğulunu ifade etmektedir. Zaman zaman medya terimi yerine kitle iletişim araçları ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir.

Medya, modern sürecin bir ürünüdür. Modern süreçle birlikte ortaya çıkıp onun gelişimiyle paralel bir gelişim gösteren medya, bu bağlamda modernite sayesinde var olmuştur denilebilir.⁹ Nitekim kültürde, bilimde ve

⁶ Werner Beulke, **Strafprozessrecht**, C.F. Müller, Heidelberg 2005, s.3

⁷ Nur Centel-Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2008, s.437

⁸ Anthony Giddens, **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara 2000, s.182

⁹ Modern süreç, 17. yüzyılda Avrupa'da başlayan ve sonrasında neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alan, toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimini ifade eder. Anthony Giddens, **Modernliğin Sonuçları**, (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul 2004, s.11; Bu sürecin üç temel yansıması vardır. Birincisi ekonomik alanda sanayileşme yaşanmış, üretim tarzı ve ilişkileri geleneksel yöntemlerden tamamen farklılaşmıştır. İkinci olarak sanatta, mimaride ve kültürde bir yenileşme ve farklılaşma başlamıştır.

özellikle sanayide meydana gelen önemli gelişmeler sayesinde, gazete fikrinin oluşması, çok sayıda basılması ve geniş kitlelere ulaştırılması söz konusu olabilmektedir. 1890-1920 yılları arasında gazete satışları birden yükselmiş, sinema ve radyo son derece hızlı şekilde yaygınlaşmıştır.¹⁰ Modern sürecin ilerleyen zamanlarında ise televizyon ve nihayetinde internet de önemli birer iletişim aracı olmuştur.¹¹

Günümüzde en geniş anlamıyla medya kavramının içine gazete, televizyon, internet, billboardlar, cep telefonları vb. tüm iletişim araçları girmektedir. Bununla birlikte medya terimi genellikle kitlesel düzeyde erişime imkan veren ve toplumun önemli bir bölümüne ulaşabilen radyo, televizyon, internet ve gazete gibi araçları ifade etmekte kullanılmaktadır.¹² Çalışma konumuz bağlamında bizim yazılı haber medyası ile kastettiğimiz ise yazılı olarak habercilik hizmeti veren gazete, dergi, internet haber sayfaları gibi iletişim araçlarıdır.

2.2. Medyanın Toplum Üzerindeki Etkisi

Medyanın, modern süreçle birlikte ortaya çıkıp, kısa zamanda gelişmesi ve geniş kitlelere ulaşması, sosyal araştırmacıların ve iktidarların dikkatini çekmiş, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren medya araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Günümüze kadar gelen bu çalışmalar bağlamında medyanın toplum üzerinde ne kadar etkili olduğuna ilişkin baskın görüşler açısından üç dönem dikkati çekmektedir.¹³

1900'lerin başından 1940'a kadar iki dünya savaşını kapsayan süreçte, medyanın toplum üzerinde son derece büyük ve ikna edici bir etkisi olduğu şeklindeki görüş hakim olmuştur. 1940 ile 1960'lar arasındaki ikinci dönemde, nazizm ve faşizm şeklinde görülen totaliter tehlikenin gerilemesi, ABD başta olmak üzere batılı devletlerde sosyal refah seviyesinin artmasıyla birlikte, medyanın toplum üzerinde çok sınırlı bir etkiye sahip olduğu görüşü baskın olmuştur. Liberal-çoğulcu yaklaşım olarak ifade edilen bu görüşün hakimiyetinden sonra günümüze kadar devam eden üçüncü dönemde ise, liberal çoğulcu yaklaşımın görüşü, hem liberal hem de neo-marksist kökenli görüşlerce sorgulanmaya başlanmıştır. Söz konusu bu dönemde medyanın toplum üzerinde çok sınırlı bir etkisi olduğu yönündeki liberal-çoğulcu hakim görüş bir ölçüde kırılarak, medyanın toplum üzerinde ifade edileden daha etkili olduğu yönünde karşıt görüşler de yaygınlaşmıştır.

Klasik liberal-çoğulcu yaklaşımda medya ve özellikle haber medyası, kasıtlı çarpıtma yapmadığı sürece, *nesnel davranır ve gerçekleri olduğu gibi yansıtır*. Bu bağlamda, TV haberlerinde sıklıkla duyduğumuz "gerçekleri izlediniz" ifadesi klasik bir liberal-çoğulcu söylemdir. Buna karşı geliştirilen neo-marksist söylemlerden ekonomi-politik yaklaşıma göre, özellikle haber medyası, gerçek-

Üçüncüsü ise düşünsel alanda olmuştur. Bu dönemle birlikte akılcılık ön plana çıkmış, bilginin tek kaynağı olarak bilim kabul edilmiş ve *aydınlanma* gerçekleşmiştir. Hakan KARAKEHYA, "Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları," **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008/1, s.89

¹⁰ Kevin Williams, **Understanding Media Theory**, Hodder Arnold Publications, 2003, s.23

¹¹ Medyanın, kültür endüstrisinin diğer araçları gibi siyasal iktidarın halk üzerindeki otoritesinin yeniden üretilmesinde ve tüketim davranışları bakımından kitlelerin yönlendirilmesinde etkili bir araca dönüşmesi konusunda eleştirel bir bakış için bkz. Theodor W. Adorno, **Kültür Endüstrisi-Kültür Yönetimi**, (Çev: Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, Elçin Gen) İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.47 vd.

¹² Emre Gökalp, "Ünite 12: Medya, Kitle İletişimi ve Toplum", in: **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2009, s.271

¹³ Gökalp, **a.g.e.**, s.273 vd.

leri hiçbir şekilde olduğu gibi yansıtmaz. Medya sahiplerinin iktidarla olan yakın ilişkileri, vs. gibi sebeplerle medya egemen kapitalist söylemin yeniden üretilmesinde kullanılan bir araçtır ve nesnel davranması mümkün değildir. Bu bağlamda gerçekleri yansıtmak bir tarafa *gerçekleri çarpıtır*. Marksist kökenli bir diğer bakış açısını yansıtan ve en önemli temsilcisi Stuart Hall olan Britanya Kültürel Çalışmalar Okulu'na göre ise medya, gerçekleri ne yansıtır ne de çarpıtır. Bilakis gerçeği yeniden inşa eder. Nitekim haber aktarımı zorunlu olarak dilin kullanımını gerektirir. Dil ise anlamı aktaran bir araçtan ziyade anlamla birlikte oluşan bir olgudur. Dolayısıyla haber aktarılrken kullanılan dille birlikte gerçek de yeniden inşa edilir.¹⁴ Örneğin ekonominin kötüye gittiğine ilişkin bir haber verilirken “ekonomik göstergeler dibe vurdu”, “ekonomi sarsıldı, ” “ekonominin zarar gördüğü iddia edildi, ” şeklindeki haberlerden her birisi aynı olayı anlatmakla birlikte, birbirinden farklı anlamları içermektedirler. Dolayısıyla bu görüşe göre medya istese de birçok olayda dilin yapısı gereği nesnel davranamayacaktır. Bununla birlikte birçok kez nesnel davranma amacı da yoktur.¹⁵

Günümüzde medyanın gerçekleri genel olarak yansıttığı, çarpıttığı veya inşa ettiği yönündeki farklı görüşler, farklı çevrelerce savunulmaya devam etmekte ve günümüz medya çalışmalarının önemli konularından birisini oluşturmaktadır. Konuya ilişkin daha ayrıntılı inceleme yapılabilir olmakla birlikte, medyanın haberleri genel veriş tarzı ve toplum üzerindeki etkilerine ilişkin bu temel bilgilerin, çalışma konusunun dağılmaması bakımından yeterli olacağını düşünüyoruz.

3. GENEL OLARAK MEDYADA SUÇUN TEMSİLİ VE BU TEMSİLİN NEDENLERİ

Bugün hala büyük ölçüde etkin olan liberal-çoğulcu yaklaşıma göre, medya, demokratik ülkelerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra sosyal hayatta etkili dördüncü güçtür. Bu bağlamda medya nasıl topluma ayna tutuyorsa; haber medyası da sosyal gerçekliğe ayna tutmakta ve onu yansıtmaktadır.¹⁶ Bu bağlamda her ne kadar medyanın nesnel olup olamayacağı konusunda yukarıda belirttiğimiz tartışmalar olsa da, sosyal hayatta ve gündemi belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğuna ilişkin olarak bugün önemli bir mutabakat sağlanmış durumdadır. Dolayısıyla medyada yer alan suç temsilleri de bu açıdan sosyal hayatı önemli ölçüde etkilemektedir.

Suç, yukarıda da açıkladığımız üzere cezai yaptırım bağlanmış ve toplumsal düzenini önemli ölçüde tehdit eden fiilleri ifade etmektedir. Dolayısıyla toplumsal düzeni tehlikeye düşüren bu tür fiillerin halkın bilgilendirilmesi bakımından medyada yer alması son derece normaldir. Bu gerekçenin yanında

¹⁴ Hall, bu husus şu şekilde ifade etmektedir: “Halihazırda gerçeklik içinde varolan, gerçekliğin münhasıran ve sorunsuz biçimde sahip olduğu, tercüme edici aktarma sistemleri olarak işlev gören dil ve diğer medya sistemlerinin boş zihinlere ve alıcılarının bilinçlerine basitçe yerleştirebileceği hiçbir “ileti” yoktur. Anlam kendine özgü doğası gereği çokanlamlıdır: ayrılmaz şekilde bağlam bağlıdır. Pek çok anlam arasından birini başat olarak “yeğleme” mücadelesi içinde kısıtılır ve bu mücadele sırasında oluşturulur. bu başatlık yapıların ve olayların içerisinde baştan verili değildir., temsili pratikler içinden belirli bir pratik türü üzerindeki sürekli mücadelenin sonucunda inşa edilir.” Stuart Hall, “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, (Çev. Ahmet Gürata) in: **Medya, Kültür, Siyaset**, Ark Yayınevi, 1997, s.90

¹⁵ Marksist kökenli ekonomi-politik ve kültürel çalışmalar okulu yaklaşımlarına ilişkin özlü bilgi için bkz. Gökalp, **a.g.e.**, s.277-279 vd.-283 vd.

¹⁶ Gökalp, **a.g.e.**, s.277

suçun medyada temsil edilmesinin diğer ve en önemli nedeni suçluluğun, suçun işleniş şekillerinin, işlenen fiiller nedeniyle yapılan yargılamaların, yargılamalar sonunda verilen cezaların infazının yüzyıllardır insanların büyük ilgisini çekmesidir.

Modern zamanların çok öncesinden beri önemli suçlular hakkında anlatılan hikayeler hep ilgi çekmiş ve bunların cezalandırılma süreçleri de geniş kitlelerce takip edilmiştir. Örneğin Foucault, hapishanenin doğuşu (Discipline and Punish - Birth of Prison) isimli kitabının giriş kısmına XV. Louis'i öldürmeye teşebbüsten ölüm cezasına çarptırılan Robert-François Damiens'in infazını aktarmakla başlamaktadır. Büyük bir kalabalık önünde önce kendisine işkence yapılan Damiens, daha sonra kolları ve bacaklarından atlara bağlanarak dört bir tarafa çekilmiş, atların uzuvları kopartmayı başaramamaları nedeniyle, Damiens'in eklemlerinde bıçakla kesikler açmak suretiyle cellatlar atlara yardımcı olmuş ve kollarıyla bacakları bu şekilde gövdesinden ayrılmıştır. Hala canlı kalan gövdesi ise yakılarak halka bir süre teşhir edilmiştir. Damiens'in infazı gibi büyük kalabalıklar önünde gerçekleştirilen infazlar ortaçağ Avrupasında sıklıkla karşılaşılan bir uygulamaydı. Halk kitleleri sanki bir tiyatroya gidermişcesine ailecek bu infazları izlemeye giderlerdi.¹⁷

Bunun gibi Londra'da 1888 yılının ikinci yarısında beş hayat kadını cinsel organlarını ve karınlarını deşmek, ağızlarını kulaklarına kadar kesmek suretiyle öldüren ve kim olduğu bir türlü tespit edilemeyen Karındeşen Jack bugün hala gündemde olan ve hakkında kitaplar yazılıp filmler yapılan bir medya figürüdür. Benzer şekilde 1847-1882 yılları arasında ABD'de yaşamış James ve Younger çetesinin en ünlü üyesi haydut Jesse James de bugüne kadar ünü ulaşmış ve hala halkın büyük ilgisine mazhar olan suçlulardandır. Dolayısıyla bu örneklerde de görüldüğü üzere kitlelerin suça, suçluluğa, suçun işleniş tarzına, failerin soruşturulup bulunması, yargılanması ve cezalandırılması süreçlerine büyük bir ilgi söz konusudur.

Ticari kaygılar nedeniyle ilgi çeken konulara öncelik veren medya da, suç temsillerine fazlasıyla yer verme eğilimindedir. Bunun sonucu olarak da sinema filmlerinde azılı suçluların hayatı anlatılmakta, dizilerde suç örgütlerinin işleyişine ilişkin temsiller yapılmakta, gerçek suç öykülerine dayanan romanlar basılmakta, gazetelerde üçüncü sayfalar neredeyse tamamen suç haberlerine ayrılmaktadır.¹⁸

4. YAZILI HABER MEDYASINDA HABERLERİN GENEL VERİLİŞ TARZI

Yazılı haber medyasında, haberler verilirken (ki buna suça ilişkin haberler de dahildir) genellikle hep birinci elden olay aktarılıyormuş gibi bir izlenim oluşturulmaya çalışılır. Bu bağlamda haberi okurken sanırsınız ki gazeteci haberde geçen toplantıda bizatihi yer almış, suç fiilinin bire bir tanığı olmuş ya da afeti doğrudan yaşamıştır.

¹⁷ Michel Foucault, **Hapishane'nin Doğuşu**, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara 2006, s.33 vd.

¹⁸ İnsanların 18. yüzyıla kadar doğrudan gidip gördüğü cezalandırılma sahneleri ve kulaktan kulağa dolaşan suçlu efsaneleri günümüzde yerini kurgusal suç ve polisiye romanlarına, suça ilişkin filmlere bırakmıştır. Hatta bunlar kurgusal olmaktan çok gerçek suç hikayelerine dayanıyorsa okuyucu veya izleyicinin daha fazla ilgisini çekmektedir. Bu nedenle büyük kitap-marketlerde gerçek suç (true crimes) romanların raflarının, kurgusal suç (fiction crimes) romanlardan daha dolu olduğu görülür. Bu konuda bkz. Reiner, **a.g.e.**, s.304 vd.

Ancak gerçekte haberci olay gerçekleştikten çok sonra dolaylı olarak olaya ilişkin bilgileri başkalarından almaktadır. Ancak nedense haberler yapılırken, “bir yetkilinin ifade ettiğine göre, ...” ya da “polisten bir yetkilinin aktardığı kadarıyla...” gibi ifadeler çok az kullanılmaktadır. Kanaatimizce bu şekilde davranmanın temel nedeni ikinci elden verilen haberlerin okuyucu çok cezbetmemesi ve ikna edici olmamasıdır. Bundan kaçınmak isteyen gazeteci de olayı doğrudan görünmüş gibi haber vermeyi tercih etmektedir.¹⁹

Ancak bu kaygının çoğu kez medyaya olan güveni sarstığı da unutulmamalıdır. Nitekim birçok olayda haber kaynağının verdiği yanlış bilgi yüzünden gazete yanlış haber yapmakta, sonradan olayın içyüzü anlaşılınca da yalancı durumuna düşmektedir. Sırf daha ilgi çekici olabilmek adına medyanın bu itibar kaybı riskini alması anlaşılabilir değildir. Oysa yukarıda belirttiğimiz üzere, haber kaynağını işaret etmek suretiyle haberin ikinci el olarak verildiği başta söylenirse, sonradan haberin yanlışlığı anlaşılrsa bile gazeteci, bana bu kaynak böyle dedi diye kolaylıkla temize çıkabilecektir. Ancak söylediğimiz nedenle birçok gazetede hala haberlerin doğrudan veriliyormuş gibi yazıldığı görülmektedir.

5. MEDYANIN TOPLUMSAL BASKIYI ARTIRMAYI TETİKLEYEN SUÇ TEMSİLLERİ: GÖZETİM ÖRNEĞİ

Bazen yazılı haber medyasında yer alan suç ve suçluluğa ilişkin haberlerle, köşe yazılarıyla iktidarın toplumsal baskıyı arttırması tetiklenmektedir. Bu bağlamda bazen var olan suçlar verilen haberlerle öyle bir yansıtılmaktadır ki, “medya üretimi suç tehlikesi” ortaya çıkabilmektedir. Buna ilişkin birçok örnek olmakla birlikte biz burada son dönemde güncel olan suçla mücadele bağlamında gözetime ilişkin medyada yer alan temsilleri incelemeyi uygun buluyoruz.

Gözetimin boyutları bakımından önemli bir gösterge olan Mobese kurumları 26.03.2007 tarihli Milliyet gazetesinde şu şekilde yer almıştır:

*“İstanbul’un dört bir yanını kameralarla kontrol altına alan Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu (MOBESE) hizmete girdiğinden bu yana birçok suçun ve suçlunun tespitinde önemli rol oynadı. Asayiş olayına karşın 2 bin kişi MOBESE kameraları sayesinde yakalandı, 11 binin üzerinde çalıntı aracın tespiti yapıldı, 563 korsan eser satan kişi gözaltına alındı.”*²⁰

Bu şekilde, mobese kurumlarının toplum üzerindeki gözetimin boyutlarını arttıracağı ve bunun nasıl tehlikeli olabileceği üzerinde hiç durulmamaktadır. Salt yakalanan suçlulardan ve tespit edilen çalıntı araçlardan bahsedilerek de, mümkün olan her yere mobese kurulması teşvik edilmiş olmaktadır.²¹

¹⁹ Bununla birlikte haberci doğrudan olayı görse bile haberin birinci elden verildiğinin söylenemeyeceğini iddia eden yazarlar da bulunmaktadır: *Suç, kabahat, sapkınlık ve diğer sosyal problemler, her zaman gazeteler, dergiler, televizyon programları, vb. için içeriklerinde kullanacakları temel konulardan birisi olmuşlardır. Bu olaylar hakkındaki bilgi, öncelikle görsel ve metinsel olarak medyanın süzgecinden geçtiği için bir tür ikinci el özelliği gösterir. Ancak medya bunları sunarken, birinci elden aktarıyormuş gibi sunar.* McCormick, **a.g.e.**, s.2

²⁰ 26.03.2007 tarihli Milliyet gazetesinin “Kameralarla 2 bin suçlu yakalandı” başlıklı haberi.

<http://www.milliyet.com/2007/03/26/yasam/yas04.html>

²¹ Gözetim bağlamında mobese kurumlarının eleştirisi için bkz. Hakan Karakehya, “Gözetim ve Suçla Mücadele,” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.58, S.2, 2009, s.319 vd.

Mobese kurumlarına ilişkin olarak Emin Çölaşan'ın Hürriyet gazetesinde yer alan makalesi ise medya yapımı suç tehlikesine son derece güzel bir örnektir. Yazarın 23 Ocak 2007 tarihli Hürriyet gazetesindeki "Kameralar olmasaydı..." başlıklı makalesinden bir bölümü şu şekildedir: *"İstanbul'un göbeğinde bir cinayet işlendi. Katil, Hrant Dink'i vurup kaçtı. Eğer o bölgede bir banka güvenlik kamerası olmasaydı ve suratu tabak gibi ortaya çıkmasaydı, yakalanması mümkün olacak mıydı?.. Kentlerin ana caddeleri, işyerlerinin ve bankaların yakın çevreleri... Bu gibi yerlerde suç işleyenler kameradan yakalanıyor. Ara sokaklarda, kameralardan uzakta suç işleyenlerin yakalanması genelde mümkün olmuyor. Özellikle büyük kentlerde soyulmayan ev ve işyeri, kapkaça maruz kalmayan vatandaş neredeyse kalmadı. O suçlular niçin yakalanmıyor?.. Çünkü çevrede kamera yok! Polis yulgın, çaresiz. Suçların fazlalığı ve yetkilerinin AB yasalarıyla budanmış olması nedeniyle iş göremiyor. Sonuç: Kameraya yakalanan soyguncu, hırsız vesaire yakalanıyor."*²²

Abartının boyutları eminim dikkati çekmektedir. Yazarın ifadesiyle hırsızlık mağduru olmaksızın büyük şehirde yaşayan yoktur. Durum bu kadar vahimdir. Bunun da tek çözümü vardır: o da mümkün olan her yere mobese kurmaktır. Üstelik bu da yeterli değildir. Polise de çok daha geniş yetkiler tanınmalıdır. İşte medya yapımı suç tehlikesi tam burada açıkça görülmektedir. İşlenen suçların mağdurlarını tüm toplummuş gibi göstermek suretiyle halk üzerinde iktidarın baskısını ve gözetimini arttırmayı teşvik daha iyi yapılamazdı herhalde.

Buna benzer örneklerle medyadaki abartılı suç temsilleri, çoğu kez iktidarın siviller üzerindeki baskısının artmasını tetiklemektedir.

5. SİYASAL ALGIYA ETKİ EDEN SUÇLARIN TEMSİLİNE İLİŞKİN ÖRNEKLER

5.1. Genel Olarak

Yazılı haber organlarının hemen hepsinin kendisine göre bir siyasi duruşu vardır. Siyasi duruşu olmadığını iddia edenler bile birçok olayda zımnen de olsa bu duruşlarını sergilemektedirler. Dolayısıyla siyasal algıya etkili suç temsillerinde medyanın siyasal duruşu suça ilişkin haberin temsiline etkilemektedir. Bu bağlamda iki popüler örnek üzerinden bu hususu ortaya koyma gayretinde olacağız.

5.2. Silahlı Örgüt Kurarak Anayasal Düzeni Değiştirmeye Teşebbüs Suçu Bağlamında Ergenekon Davası

Ergenekon davası çoğumuzun gözlemediği üzere Türk haber medyasını ikiye bölmüş durumdadır. Siyasal algıya etki etmesi nedeniyle bu davaya ve dolayısıyla işlendiği iddia edilen suçlara ilişkin suç temsilleri farklılık arz etmektedir.

Bu davada soruşturma dosyasından sızan haberlerle sıklıkla gündeme gelen Taraf gazetesi yazarı Alper Görmüş köşesinde bu davaya ilişkin olarak şöyle yazmaktadır.

"... Soru şu: Susurluk günlerindeki o samimi gazetecilik çabasını Ergenekon günlerinde neden göremiyoruz? Bu sayfalarda Ergenekon meselesini ele aldığım son yazıdan sonra iki önemli gelişme oldu; Ergenekon'a soğuk gazeteler ikisi üzerinde de durmadı. Fakat geçtiğimiz hafta İşçi Partisi'nin savcı Zekeriya

²² Emin Çölaşan, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?pid=5822235&tarih=2007-01-23>

Öz hakkında “görevini kötüye kullandığı” gerekçesiyle verdiği şikâyet dilekçesi, “en soğuklar”ın başını çeken Hürriyet ve Cumhuriyet’te atlanmadı, haberleştirildi...”²³

Görüldüğü üzere Görmüş, söz konusu davanın temsiline ilişkin olarak çekimser gördüğü Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerine tepki göstermekte ve bu bakımdan onları eleştirmektedir.

Ergenekon davasına fazla yer vermeyen medyayı etik olmamakla ve gizli-den Ergenekona destek olmakla suçlayan Star gazetesinden Şamil Tayyar ise kendisiyle yapılan bir röportajda şöyle demektedir.

“...Onların en önemli enstrümanlarından biri darbe olacaktı. Darbe olunca görecekisin. İktidar kalmayacak, sizler yok olacaksınız falan. Bunu siyasetçiye anlatıyorlar, askere anlatıyorlar, bir başka yerde anlatıyorlar. Bunlar bir şekilde etkileniyorlar. Sonra yeni düzende kendilerine yer edinme adına, ya da kendi üzerilerine gelmesin diye dışarda kalmayı tercih edebiliyorlar. Aydınlik ve Cumhuriyet’in öne çıkması iddianameye göre bunların üs haline gelmesinden kaynaklanıyor. Bu şu anlama gelmiyor, yani Hürriyet’te, Milliye’te, Radikal’de hatta diğer gazetelerde Ergenekon ile bağlantılı şahsiyetler yok mu? Muhtemelen ki, vardır. En azından sempatican düzeyinde vardır. Gönüllü olarak vardır. Adam görevli değildir ama gönüllüdür. O da olabilir. Demek ki, bu iddianame ile ortaya koyduğunuz çok ağır ithamlar var. Bu ithamlarla ilişkilendirebilecek çok sağlam delilleriniz varsa onları iddianameye ekleyebilirsiniz. Yoksa kovuşturmaya gerek görülmeyecek ve az şüpheli iddialar varsa onları da koymamışlardır.”²⁴

Buna karşın, bu davaya ilişkin soruşturma sırasında bazı şüphelilerin gözaltına alınması sebebiyle soruşturmaya destek veren medya kuruluşları da Radikal’de İslamcı basın olarak nitelendirilmiş ve şu şekilde eleştirilmiştir:

“İslamcı basın gözaltıları mutlulukla karşıladı. Ergenekon soruşturmasında İlhan Selçuk, Kemal Alemdaroğlu ve Doğu Perinçek’in gözaltına alınması İslamcı basında ‘Arkası gelecek’ yorumlarıyla karşılandı. **Vakit:** ‘Savcı Tehlikeyi fark etti’ sürmanşetiyle çıktı. Gazete, ‘İlhan Selçuk’un gözaltına alınması, hayli sıkı fıkı olduğu Ahmet Necdet Sezer ismini gündeme getirdi’ ifadesiyle Sezer’in de ifadesine başvurulabileceğini yazdı. **Star:** ‘Hassas Darbe’ manşetiyle çıkan gazete Selçuk’un AKP’ye kapatma davası açılacağını bildiğini ima etti ve Cumhuriyet yazarlarından emekli Tümgeneral Doğu Silahçioğlu’na işaret ederek onun Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’nu göreve çağırdığını yazdı. **Zaman:** ‘Soruşturma derinleşiyor 14 kişi gözaltında’ başlığıyla çıktı. Gazete birinci sayfasında yazar Zihni Çakır’ın yazısını ‘Örgütün sol kanadı çökertiliyor’ başlığıyla sundu. **Yenişafak:** Ergenekon’da ikinci dalga’ sürmanşetiyle çıktı. Danıştay tetikçisi Alparslan Aslan ve Osman Yıldırım’ın sorgulanacağı belirtildi. **Taraf:** Cumhuriyet’in reklamlarına atıfta bulunarak ‘Tehlike’nin Farkında mısınız?’ başlığı kullanıldı.”²⁵

Cumhuriyet Gazetesinin 23.03.2008 tarihli “Dini Basın Bildiğimiz gibi” başlıklı haberinde ise, Radikalın İslamcı basın arasında gösterdiği Taraf’ın yanına, Birgün gazetesi de eklenmiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet Gazetesi açısından bakıldığında, Ergenekon davasını destekleyen ya da ona kaşı çıkmayan tüm medya İslamcıdır.

²³ Alper Görmüş, <http://www.taraf.com.tr/makale/596.htm>, 06.05.2008

²⁴ Şamil Tayyar, (Röportaj metninden alıntı), <http://www.tumgazeteler.com/?a=4471176>, 26.12.2008

²⁵ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=250936>

Bu davaya ilişkin medyadaki temsilin nasıl siyasal duruşa bağlı olarak değiştiğine ilişkin diğer güzel bir örnek de Birgün gazetesidir. Nitekim sosyalist bir çizgisi olan gazete, söz konusu davayı bu siyasal bakış açısıyla, statükocu burjuva ile İslamcı burjuvanın çatışması olarak görmektedir. Bu nedenle İlhan Selçuk'un gözaltına alınması olayından sonra "Yiyin birbirinizi" manşetini kullanan Birgün gazetesi, ertesi gün "Editörden" imzalı bir özür yazısı yayımlamıştır:

*"Eğer dünkü manşetimizde, haberin içinde hassasiyetle değindiğimiz bir duyarlılığımızı, bu iktidardan pay alma, iktidarı tekeline alma kavgası sırasında 83 yaşındaki bir insanın, İlhan Selçuk'un gözaltına alınışındaki ve alınış tarzındaki gayri insaniliği yeterince hissettirememişsek özür dileriz. Ama BirGün, AKP neoliberalizmi ve şeriatçı totalitarizmi ile baskıcı rejim özlemcilerinin ve darbe komplocularının arasında, arasından bir üçüncü yol, üçüncü bir hat çizme uğraşı verenlerin yanında olmayı sürdürürken, bu yola yarayan bütün gelişmelerden keyif almayı da sürdürecektir."*²⁶

Dolayısıyla özellikle siyasal algıya etki eden suç temsilleri veya suç şüphesine ilişkin yargılamaların temsilde medya, öyle iddia edildiği gibi nesnel davranmamakta, ister istemez siyasal duruşunu yansıtmaktadır.²⁷

5.3. Çocuğun Cinsel İstismarı Suçu Bağlamında Üzmez Olayının Gazetelerde Temsil (edilmemesi)

Aslında başka birisi tarafından gerçekleştirildiği iddia edilse, olağan cinsel istismar iddiası olarak gazetelerin üçüncü sayfasının küçük bir bölümünde yer almakla unutulacak bir haber olan Hüseyin Üzmez olayı, Üzmez'in siyasi kimliği nedeniyle de medya da uzun süre gündemi işgal etmiştir. Hatta bazı gazetelerin Ergenekon davasıyla ilgili en ufak ayrıntıyı kaçırılmazken, önemli bir siyasi kimliğe sahip olan Üzmez hakkındaki iddiayı görmezden gelmesi, uzunca süre eleştirilmiştir. Söz konusu durumu açıklaması bakımından radikalın şu haberini alıntılarla yeterli olacaktır kanaatindeyiz:

"Üzmez'in yaptıkları onları hiç üzmedi! Dinci basın, Vakit yazarı Hüseyin Üzmez'in 14 yaşındaki kıza cinsel istismardan tutuklanmasını görmezden geldi. Bazı köşe yazarları ise Üzmez'i savunmak için olayı Ergenekon'a bağladı. Anadolu'da Vakit Gazetesi yazarı Hüseyin Üzmez'in 14 yaşındaki bir kıza cinsel istismarda bulunduğu ortaya çıkması vicdanları yaralarken, dinci basın skandalı görmezden geldi. Bazı gazetelerde olay 'küçük haber' olarak görüldü, bazılarında ise hiç yer verilmedi... Olayı ilk gün 'çirkin komplo' olarak değerlendiren Vakit gazetesinin köşe yazarları konuya yine farklı

²⁶ <http://bianet.org/bianet/bianet/105898-medyanin-siyasal-saflasmasi-ve-dezenformasyon-yarisi>, 26.03.2008

²⁷ Bu durumu net olara ortaya koyması bakımından şu alıntıyı yapmayı uygun buluyoruz:
"Türkiye'de hiç yaşamamış, mesela Arjantinli bir Türkologu düşünün... Bu adam her gün Buenos Aires'deki evinde iktidar yanlısı ve diğer gazetelerin tümünü okuyor. Sorun bu Türkologa 'Ergenekon nedir? Ne oluyor?' diye size tatmin edici, bilgiyle donanmış bir yanıt veremez. Bir ihtimal şöyle konuşur: - Star, Zaman, Yeni Şafak, Taraf, Vakit'i okuyup TRT ve Samanyolu'nu izlediğimde Ergenekon Türkiye tarihinin en önemli davasıdır izlenimi ediniyorum. Darbecilere karşı demokrasinin ve toplumun hukuk aracılığıyla yürüttüğü müthiş bir kampanya gibi geliyor bana. Ama Doğan grubu gazeteleri, Cumhuriyet, Akşam gibi gazeteleri okuyup Star TV, Kanal D, Show TV'yi izlediğimde ise, Ergenekon'un, AKP ve F tipi polislerle savcıların, Türk Silahlı Kuvvetleri ile iktidar karışıklarını, öyle pek de hukuki ve meşru olmayan yollardan yıpratma hareketi olarak görüyorum..."
 Ragıp Duran, <http://www.sansursuz.com/makale/ergenekon-davasinin-izlenmesi-ve-aktarilmasi>, 25.08.2009

yaklaştı. İhsan Karahasanoğlu, Üzmez olayını Ergenekon soruşturmasıyla bağlantılandırırken, Abdurahman Dilipak 'komplo' söylemini sürdürdü... Yeni Şafak, Üzmez'in cezaevinde tek kişilik hücreye konmasını 'çirkin iddialar' vurgusuyla verdi. Haberde, Üzmez'e yönelik suçlamaların akıllara 28 Şubat döneminde 'Müslüm Gündüz, Fadime Şahin, Ali Kalkancı' vakalarını getirdiği yorumu yapıldı... Milli Gazete, Zaman ve Star gazeteleri ise Üzmez haberine hiç yer vermedi."²⁸

Gerçekten de Ergenekon davasına ilişkin ayrıntıları bile kaçırmayan söz konusu gazetelerin, bu haberi atlamalarının altındaki tek önemli nedenin siyasi duruşları olduğunu söylemek hayalcilik olmayacaktır kanaatindeyiz.

6. DİNİ VE İRKi MİLLİYETÇİLİK BAĞLAMINDA TERÖR SUÇLARININ TEMSİLİNE İLİŞKİN ÖRNEKLER

Medyada yer alan terör suçlarının temsiline bakıldığında birçok kez milliyet ya da dini bakımdan kendimize yakın hissettiğimiz grupların gerçekleştirdiği terör olaylarında, medyanın hassas davranmadığı, söz konusu ırki veya dini yakınlık nedeniyle terör suçlarının, terör suçu olarak temsil edilmediği görülmektedir. Bunun yanın söz konusu suçların bizim ülkemizden uzakta işlenmesi ve bizim halkımıza doğrudan bir zararının olmaması da bu duyarsızlığın bir başka nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıda örnek olarak verdiğimiz olaya ilişkin haber, iki farklı gazetede de benzer şekilde yer almıştır. Başkaca terör suçlarında da benzer temsillere rastlamak mümkündür. Söz konusu haberler şu şekildedir:

"Rusya'da tren saldırısını Çeçen direnişçiler üstlendi. Rusya'nın başkenti Moskova'dan St. Petersburg'a giden Nevski Ekspres'e düzenlenen terör saldırısını kendisini Kafkas Emiri olarak tanıtan Dokku Umarov'un liderliğini yaptığı Çeçen direnişçi grup üstlendi. Aynı grup Rusya'nın en büyük hidroelektrik santrali Sayano-Suşenskaya'daki patlamayı da kendilerinin gerçekleştirdiğini iddia etmişti. Rus yetkililer hidroelektrik santraldeki patlamanın terör saldırısı olmadığını, teknik arızadan kaynaklandığını açıklamıştı. Ağustos ayında hidroelektrik santralin patlaması sonucu **75 kişi hayatını kaybetmişti.** Çeçen direnişçilere yakın bir internet sitesinde yayınlanan bildide, "Kafkas Emiri Dokku Umarov'un direnişçi birliğinden bir mektup aldık. Mektupta trene yönelik sabotajın yıl başından bu yana planlandığı ve başarılı bir şekilde yerine getirildiği ifade ediliyor." cümlesi yer aldı. Sitede saldırının Umarov'un emri ile gerçekleştirildiğine de dikkat çekildi. Mektupta, "Özel operasyon grubu 27 Kasım'da Nevski trenine saldırı gerçekleştirdi. **30'dan fazla insan hayatını kaybetti ve en az 80 kişi yaralı.** Başlangıçta Rusya makamları bunun kaza olduğunu söyledi. İkinci patlamanın ardından olay kamuoyundan gizlenemedi. Ve saldırı olduğu kabul edildi." denildi."²⁹

"Tren saldırısını Çeçen direnişçiler üstlendi. Rusya'nın başkenti Moskova'dan St. Petersburg'a giden Nevski Ekspres'e düzenlenen terör saldırısını kendisini Kafkas Emiri olarak tanıtan Dokku Umarov'un liderliğini yaptığı Çeçen direnişçi grup üstlendi."³⁰

Görüldüğü üzere hidroelektrik santraline gerçekleştirilen saldırıda 75 kişinin, bir trene gerçekleştirilen saldırıda da 30'dan fazla kişinin ölümüne neden

²⁸ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=254343>, 29.04.2008

²⁹ <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=922420>, 02.12.2009

³⁰ http://www.takvim.com.tr/Son24Saat/2009/12/02/tren_saldirisini_cekten_direnisciler_ustlendi, 02.12.2009

olan gruptakiler, direnişçi olarak ifade edilmektedirler. Acaba benzer olay bizim ülkemizde gerçekleşseydi ve yabancı medyada söz konusu eylemi gerçekleştiren kişiler direnişçi olarak gösterilseydi bizim tepkimiz nasıl olurdu?

7. YOKSULLUK VURGUSU İÇEREN SUÇ TEMSİLLERİ

Genelde gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alan suçların genelde yoksulluk ve sokak çocukları ile bağlantılı olarak temsil edildiği görülmektedir. Bunun yanında yoksul kesimlerin işlediği bu suçlara karşın beyaz yakalı suçları olarak da ifade edebileceğimiz varsıl kesimlerin işledikleri suçlar ise nadir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haberlerin sürekli olarak yoksullukla bağlantılı olarak verilmesinin, toplum üzerinde yoksulu otomatikman suçlu olarak görme psikolojisi oluşturmak gibi bir tehlike doğurduğu kanaatindeyiz. Bununla birlikte bu haberler nedeniyle varsıl kesimlerde, alt sınıflarda uzak, özel güvenlikli sitelerde yaşama motivasyonunun arttığını, bu şekilde de toplumun coğrafi kamplara bölünmesinin hızlandırıldığını düşünmek de akla çok uzak değildir. Ayrıca özellikle sokak çocuklarının işledikleri suçların, neden bu çocukların suç işledikleri veya suça itildikleri irdelenmeksizin salt “tinerci” başlıklı haberlerde temsil edilmesi, sokak çocuklarına yönelik toplumsal tepkiyi körüklemektedir. Bu haberler nedeniyle sokak çocukları artık yardım edilmesi gereken, ilgi ve sevgiye muhtaç bireyler olarak algılanmaktan çok uzak durulması gereken bireyler olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu temsile ilişkin bir haber örneği şu şekildedir:

“Sorqulanan tinerci çocuklar, vahşeti tüm ayrıntılarıyla anlattılar. S.K.’nın cezaevinden çıkar çıkmaz geneleve gittiklerini anlatan İ.Ç., S.K.’nın bununla yetinmediğini belirterek, “Taze kan istiyorum, taze kız istiyorum” diye bağırdı. Biz de otomobil çalıp kız aramaya başladık” dedi... Gecimini inşaat kalfalığı yaparak kazanan ve 8 çocuğu olan baba Ayhan Ç. ve eşi Gülfidan Ç. kendilerinin tehdit edildiklerini ve komşuları tarafından dışlandıklarını söylediler...”³¹

8. SALT İLGİ ÇEKME AMACINA YÖNELİK VE KADIN AYRIMCILIĞINA İLİŞKİN TEMSİL ÖRNEKLERİ

Medya’da yer alan suç temsillerinin önemli bir kısmında ilgi çekme kaygısının dikkat çekici boyutlarda olduğu görülmektedir. Vahşice işlenmiş bir cinayeti “aşk cinayeti” ifadesinde olduğu gibi olayı masumlaştıran “aşk” kelimesi ile birlikte veren medya bu şekilde daha çarpıcı ve ilgi çekici olmayı amaçlamaktadır. Bu temsil tarzıyla birlikte olayın vahameti de sulandırılmaktadır.

Bu tür temsile ilişkin birkaç haber örneği şu şekildedir:

“Maganda Romeo sokakta kurşunladı. 17 yaşındaki genç, “kaçalım” teklifini reddeden 16 yaşındaki kız arkadaşını kurşun yağmuruna tuttu.”³²

“Lisede bıçaklı aşk cinayeti. Başkasını sevdiğini söyleyen kız arkadaşıyla tartışan lise öğrencisi, sınıfın ortasında bıçakla dehşet saçtı. Kanlar içinde kalan genç kız yaşamını yitirdi.”³³

³¹ <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=-42467>, 22.10.1998

³² http://haber.gazetevatan.com/haberdetay.asp?detay=Maganda_Romeo_sokakta_kursunladi&tarikh=28.12.2009&Newsid=278513&Categoryid=7, 27.12.2009

³³ <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=12903898>, 10.11.2009

“Platonik aşık dayı vahşeti. *Evlerinde 21 yerinden bıçaklanarak öldürülen lise öğrencisi Buse'nin, kendisine platonik aşk besleyen dayısı tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. Polis dayıyı cenaze töreninden sonra yakaladı.*”³⁴

Acaba haberi bu şekilde yayınlanmasına izin veren genel yayın yönetmenleri, mağdurların ailelerinin bu haberleri okunca neler hissedeceklerini düşünüyorlar mıdır? Ya da aynı kişiler kendi kızlarının başına benzer olaylar gelse ve medyada bu şekilde temsil edilseler nasıl hissedecekleri konusunda empati yapıyorlar mıdır? Bu soruların cevabını okuyucuya bırakıyoruz.

Son olarak şu hususa da dikkati çekmek gerekir ki; bu tür suç temsillerinde yer alan suçların çoğunda mağdurların kadın olduğu görülür. Bu bağlamda medya, aslında kadına karşı işlenen suçları önemsizmiş gibi temsil ederek, kadın ayrımcılığını tetiklemekte ve toplumda egemen erkek söyleminin yeniden üretimini yapmaktadır.

SONUÇ

Suçun kamusal düzeni ihlal eden en önemli hukuka aykırılıklardan olması ve bundan daha önemlisi suçun, suçlunun, suça ilişkin yargılama ve cezalandırma süreçlerinin insanların fazlasıyla ilgisini çekmesi nedeniyle, yazılı haber medyası da fazlasıyla suç temsillerine yer vermektedir. Bu temsilleri yaparken genele birinci elden haberi sunuyormuş gibi yapan yazılı medya, çoğu kez haberi dolaylı olarak, ikinci elden bizlere ulaştırmaktadır.

Yazılı medyada yer alan suç temsilleri, bazen işlenen suçları fazlasıyla abartmakta ve bu nedenle de sivil hayatta iktidar baskısının artmasına neden olabilmektedirler. Ayrıca hemen her zaman nesnel olduğu iddiasındaki medya, özellikle siyasal algıya etkili suç temsillerinde ister istemez taraf olarak haberleri vermektedir.

Bunun yanında ırki veya dinsel milliyetçilik bağlamında özellikle terör suçlarının temsiline, ülkemiz insanına yakın grupların eylemlerinin masumlaştırılması sık rastlanan bir durumdur. Bunda bizden uzakta gerçekleşen ve bize zararı olmayan olaylara fazla duyarlı olunmamasının da etkisi vardır.

Ayrıca medyada yer alan suç temsillerinin çoğunda, yoksullukla suçluluk iç içe temsil edilmektedir. Bu tür temsiller, toplum genelinde, yoksulun otomatikman suçlu olarak algılanması gibi tehlikeli sonuçlara neden olabilecek niteliktedirler. Buna karşın varsıl kesimlerin işlediği suçlar ise medyada bu oranda fazla temsil edilmemektedir.

Son olarak dikkat çekme amacına yönelik olarak yapılan suç temsillerinde özellikle kadına karşı işlenen suçların sulandırılarak verildiği dikkat çekmektedir. Bu da toplumdaki erkek egemen söylemin, medyada suç temsili şeklinde yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Tüm bu hususların farkında olarak, medyada suçun nasıl temsil edildiğini bilmek, bize hem bu tür haberler karşısında daha bilinçli durabilmeyi ve bu konuda medyaya eleştirel bakabilmeyi hem de hayata bakışımız üzerinde özellikle medyadan etkilenmeden kontrol sahibi olabilmeyi sağlayacaktır.

³⁴ <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=12668567>, 12.10.2009

KAYNAKÇA

- ADORNO, Theodor W. **Kültür Endüstrisi-Kültür Yönetimi**, (Çev: Nihat Ülner, Mustafa Tüzel, Elçin Gen) İletişim Yayınları, İstanbul 2009
- BEULKE, Werner. **Strafprozessrecht**, C.F. Müller, Heidelberg 2005
- CENTEL, Nur-Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2008
- ÇEÇEN, Anıl. **İnsan Hakları**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1995
- FOUCAULT, Michel. **Hapishanenin Doğuşu**, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara 2006
- GIDDENS, Anthony. **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara 2000
- GÖKALP, Emre. "Ünite 12: Medya, Kitle İletişimi ve Toplum", in: **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2009
- HALL, Stuart. "İdeoloji ve İletişim Kuramı", (Çev. Ahmet Gürata) in: **Medya, Kültür, Siyaset**, Ark Yayınevi, 1997
- KARAKEHYA, Hakan. "Gözetim ve Suçla Mücadele, " **Anakara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.58, S.2, 2009
- KARAKEHYA, Hakan. "Modern Cezalandırma Sistemlerinin Büyük Anlatıları, " **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008/1
- McCORMICK, Chris. **Constructing Danger;The (Mis)Representation of Crime in the News**, Fernwood Publications, 2005.
- PIERSON, Christopher. **Modern Devlet**, Çev. Dilek Hattatoğlu, Çivi Yayınları, İstanbul 2000
- REINER, Robert. Media-Made Criminality: The Representation of Crime in the Mass Media, http://www.oup.com/uk/orc/bin/9780199205431/maguire_chap11.pdf
- TUNÇ, Aslı. "Türkiye'de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu", in: **Adalet Gözet-Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme** (Derleyen: Seda Kalem) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009
- WILLIAMS, Kevin. **Understanding Media Theory**, Hodder Arnold Publications, 2003
- ZABUNOĞLU, Yahya Kazım. **Kamu Hukukuna Giriş-Devlet**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1973
- İnternet sayfaları:
- <http://bianet.org>
- <http://hurriyet.com.tr>
- <http://www.gazetevatan.com>
- <http://www.milliyet.com.tr>
- <http://www.radikal.com.tr>
- <http://www.sansursuz.com>
- <http://www.takvim.com.tr>
- <http://www.taraf.com.tr>
- <http://www.tumgazeteler.com>
- <http://www.zaman.com.tr>